

НОВА МОДЕЛЬ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА КИТАЮ ТА КРАЇН АФРИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У травні 2014 р. відбувся знаменний візит прем'єра Держради КНР до Африки, протягом якого він відвідав чотири найбільші країни – Анголу, Ефіопію, Кенію та Нігерію. Візит прем'єра відбувся через 50 років після візиту

прем'єра Держради Китаю Чжоу Еньлая. Тодішній візит був історичним, оскільки під час нього Чжоу Еньлай проголосив стратегію китайського керівництва щодо створення двостороннього партнерства Китаю з африканськими країнами, розвиток дружніх відносин та стимулювання практичної співпраці.

Теперішній візит Лі Кецяна відбувся в умовах докорінної зміни сучасних міжнародних відносин. Однак цей візит так само, як і візити першого прем'єра, став історичним, оскільки під час візиту Лі Кецяна проголосив нову стратегію розвитку відносин між Китаєм та африканськими країнами, так звану «версію 2.0». Суть стратегії полягає у відході від політики одержувача та перехід до політики партнерства. Відповідно до нового бачення відносин програма допомоги має бути трансформована в програму економічної співпраці та культурного обміну.

На думку відомого китайського професора Хуан Цзеюаня, дружня співпраця між двома сторонами триватиме, проте вона наповниться новим змістом. Професор національного університету оборони Дзі Мінкуї, у свою чергу відзначив, що візит Лі Кецяна до країн Африки свідчить про важливість Африки для китайської дипломатії. Цей візит, на його думку, говорить про зростання стратегічного статусу Африки для Китаю. З метою реалізації запропонованої стратегії Лі Кецяна представив «модель 4-6-1», яка має вивести

відносини між країнами на новий рівень. Ця модель відображає зміст запропонованих відносин з країнами Африки. Зокрема, вона включає:

- чотири принципи, а саме, з метою консолідації двостороннього співробітництва сторони мають дотримуватись наступних принципів: щирість та рівність; обопільна солідарність та взаємодовіра; спільний всебічний розвиток; стимулювання інновацій для розвитку двосторонньої співпраці;

- шість ключових сфер співпраці: промисловість, фінанси, скорочення бідності, захист довкілля, обмін людьми, мир та безпека;

- єдину платформу: форма китайсько-африканського співробітництва є важливою платформою поглиблення двосторонніх відносин. Сторони мають вибудувувати більш прагматичний та ефективний механізм співпраці.

Під час спілкування з африканськими партнерами Лі Кецянь відзначив, що роль Африки в світі зростає, внесок африканських країн в світовий розвиток також зростає. На тлі економічного розвитку відбуваються трансформаційні зміни всередині країн, що в свою чергу впливає на глобальні, як політичні, так і економічні процеси. Він також підкреслив, що африканська цивілізація є важливою частиною плюралістичного світу.

З метою поглиблення культурного обміну та посилення взаємоповаги, уряд Китаю планує запровадити програму «1000 африканських талантів». В рамках програми урядом КНР будуть надані стипендії для підготовки 30 тис. африканських фахівців у різних галузях.

Дослідник Африки з Академії соціальних наук Китаю Лі Джібао пояснив, чому саме зазначені чотири країни було обрано для відвідання прем'єром країни. Зокрема, він відзначив, що нині Нігерія є найбільшою за кількістю населення країною. В 2013 р. вона також перевершила Південну Африку за обсягом ВВП. Ефіопія є столицею офісу міжнародної міжурядової організації – Африканського союзу, що об'єднує 54 африканські держави. Протягом останніх років ця країна привабила багато китайських інвесторів. Кенія завдяки своїм унікальним природним умовам стала найбільшою для відвідання країною для китайських туристів. У свою чергу Ангола є впливовою на півдні Африки

країною, потужним виробником нафти. Крім того ця країна має тісні відносини з Китаєм.

Запропонована прем'єром стратегія співпраці спрямована на посилення відносин між Китаєм і країнами Африки, а також розвиток, головним чином, економічної співпраці. На кінець 2013 р. Китай побудував в Африці 2,2 тис. км. залізничних колій та 3,5 тис. км. доріг, серед яких найбільш відомою є залізнична колія за маршрутом Момбаса – Найробі.

Африка є важливим партнером КНР щодо постачання енергетичних та сировинних ресурсів. Третина нафти, що постачається в Китай, надходить з Африки, переважно з Анголи та Нігерії. Експорт бавовни з Буркіна-Фасо та Малі забезпечує 20% потреб Піднебесної. Кот-д'Івуар є основним постачальником какао в країну, тоді як Кенія – кави. Намібія, в свою чергу, є основним постачальником до Китаю риби [1].

Важливо відзначити, що 2014 р. обсяг торгівлі між Китаєм та Африкою становив 220 млрд дол. США, що в 2000 разів більше ніж в 1960 р. Починаючи з 2009 р., Китай випередив США щодо обсягу торгівлі з Африкою. Загальний обсяг китайських інвестицій в Африку становив 30 млрд дол. США. За даними Інформаційного офісу Держради Китаю, КНР також надала африканським країнам кредити загальним обсягом 20 млрд дол. США. Крім того, Китай також реалізував 900 програм у вигляді допомоги та провів фахові навчання для більш ніж 30 тис. африканців.

Співробітництво Китаю з африканськими країнами має далекосяжні цілі. Впродовж п'яти останніх років Китай є найбільшим торговим партнером Африки. Більше 2,5 тис. китайських компаній сьогодні працюють в Африці, створивши при цьому більше 100 тис. робочих місць. Згідно звіту МВФ китайсько-африканська співпраця додала 20% до розвитку Африки.

Під час вказаного візиту Лі Кецянь пообіцяв збільшити обсяг кредитів для африканських країн на 10 млрд дол. США, що в цілому із попередніми становитиме 30 млрд американських доларів. Крім того, він також пообіцяв збільшити обсяг Китайсько-африканського фонду розвитку з 2 млрд дол. США

до 5 млрд дол. США. Характерно, що з метою подолання бідності Китай направить до Африки близько 2 тис. фахівців з сільського господарства протягом найближчих 5 років. Китай також надасть Судану 50 млн дол. США. Очевидно, що наведені вище цифри свідчать про взаємовигідний характер співробітництва КНР з африканськими країнами.

Важливою складовою політичного та економічного співробітництва між Китайською Народною Республікою та державами Африканського континенту є Форум Китайсько-Африканського Співробітництва (ФОКАС). Значущою подією у відносинах між Китаєм та африканськими країнами став другий саміт ФОКАС, який відбувся 4-5 грудня 2015 р. в Йоганнесбурзі.

У роботі саміту прийняв участь Президент КНР Сі Цзіньпін. У своїй промові на саміті він виступив з пропозицією створити всебічне стратегічне партнерство і співробітництво між Китаєм та Африкою. На його думку, стратегічне партнерство і співробітництво між Китаєм та Африкою матиме більше можливостей задля взаємовигідної співпраці, ніж попередні форми взаємодії. З метою побудови плідної взаємодії Сі Цзіньпін запропонував 10 планів співпраці між Китаєм та Африкою на період до 2018 р., а саме: китайсько-африканський план індустріалізації, китайсько-африканський план модернізації сільського господарства, китайсько-африканський інфраструктурний план, китайсько-африканський фінансовий план, китайсько-африканський план зеленого розвитку, китайсько-африканський план сприяння торгівлі та інвестиціям, китайсько-африканський план скорочення бідності, китайсько-африканський план громадського здоров'я, китайсько-африканський культурний план, китайсько-африканський план миру та безпеки. Ці плани, за думкою обох сторін, мають вирішити три основні проблеми розвитку Африки – нерозвиненість інфраструктури, нестачу професіоналів та кваліфікованих кадрів, а також нестачу фінансових ресурсів.

Серед запропонованих планів Міністр закордонних справ Китаю Ван Ї в якості пріоритетного визначив китайсько-африканський план індустріалізації. Він відзначив, що в питанні індустріалізації Африки Китай є найвідповіднішим

партнером, оскільки за роки реформ ефективно здійснив індустріальну модернізацію, накопичив високоякісні промислові потужності в країнах континенту, а головним є те, що Китай має необхідні фінансові ресурси для реалізації відповідних планів. Відтак, на його думку, Китай має всі необхідні умови для успішної індустріалізації Африки. Нині Китай та африканські країни вже започаткували декілька пілотних проектів у сфері промислової кооперації.

На реалізацію запропонованих планів китайський лідер пообіцяв виділити 60 млрд дол. США. Розподіл коштів здійснюватиметься наступним чином: 35 млрд дол. США буде спрямовано на експортні кредити та концесійні угоди, 10 млрд дол. США буде внесено до Китайсько-африканського фонду розвитку та спрямовано на розвиток співпраці з посилення продуктивних потужностей, 5 млрд дол. США – гранти та кредити під нуль відсотків, 5 млрд дол. США підуть на розвиток МСП в Африці, решту 5 млрд. дол. США – на збільшення капіталу Китайсько-африканського фонду розвитку [2].

Більшість учасників саміту підтримали ініціативу Сі Цзіньпіна. Вони були єдині в розумінні того, що Африка потребує індустріалізації. Африканські країни, на їхню думку, мають змінити існуючу модель економічного розвитку: з експорту сировини на індустріалізацію та модернізацію.

Міністр з питань екології Південної Африки Едва Молена зазначила, що африканські країни з оптимізмом сприйняли план індустріалізації, запропонований китайською стороною. Вони покладають надії на підтримку Китаю у питанні промислового розвитку, захисту довкілля та підготовки фахівців.

За результатами саміту було прийнято два стратегічних документи – Йоганнесбурзька декларація саміту «Спільний розвиток через взаємовигідну співпрацю» та Йоганнесбурзький план дій на період 2016 – 2018 рр. Ці документи мають спрямовувати розвиток китайсько-африканської співпраці на найближчі 3 роки.

Декан китайсько-африканської школи бізнесу Джедзянського педагогічного університету відзначив, що ідея щодо трансформації китайсько-

африканських відносин до рівня стратегічного партнерства є важливим досягненням Йоганнесбурзького саміту. Новий формат відносин має більш ефективно вирішувати існуючі проблем китайсько-африканських відносин.

Запропоновані плани співробітництва між Китаєм та Африкою через реалізацію 10 планів органічно корелюють із стратегією Африканського Союзу «План – 2063», яка визначає основні завдання розвитку Африки на період до 2063 р. План містить наступні основні напрямки розвитку: сталий та інклюзивний економічний розвиток; розвиток людського капіталу; індустріалізація; соціальний захист; зайнятість жінок та молоді; розвиток інфраструктури; розвиток науки, технологій та інновацій; розвиток сільського бізнесу та інші.

Вищезначені напрямки та сфери співробітництва КНР з країнами Африканського континенту свідчать про далекоглядні плани провідного глобального гравця сучасного світу. Очевидно, що китайське керівництво вбачає в Африці потенціал для майбутньої співпраці та спільного розвитку. Під час першої подорожі голови КНР Сі Цзіньпіна до Африки в 2013 р., він заявив (виступаючи в міжнародному конференц-центрі в Танзанії), що Китай завжди розглядатиме згуртованість та співробітництво з африканськими країнами в якості важливої основи своєї зовнішньої політики, і відповідна позиція не зміниться, незалежно від розвитку та підвищення міжнародного статусу Китаю [3].

Нова модель співробітництва Китаю з Африкою зумовлена як глобальними чинниками, так і внутрішніми змінами, що сьогодні спостерігаються як в самому Китаї, так і в африканських країнах загалом [4].

Сьогодні в глобалізованій світовій економіці спостерігаються суперечливі тенденції. На тлі процесу поступової економічної стабілізації розвинутих країн спостерігається, разом із тим, тенденція щодо уповільнення темпів їх економічного розвитку. Можливості ринків розвинутих країн щодо забезпечення стабільного росту через відтворення внутрішніх потенціалів не виглядають достатньо перспективними. Одним з чинників такої ситуації є демографічне старіння розвинутих країн, що призводить до посилення

навантаження на працездатне населення, а з рештою, і на продуктивність загалом. Водночас населення Африки є одним з наймолодших, що, навпаки, створює об'єктивні передумови щодо майбутнього розвитку. Для забезпечення роботою молодих африканців потрібен капітал, якого країнам континенту бракує. У той же час, Китай, як відомо, володіє одними з найбільших фінансів резервів у світі.

Іншим чинником впливу на зміну економічної моделі співпраці Китаю з Африкою є нові підходи китайського керівництва щодо власної моделі розвитку. Стара ресурсна та енергоємна модель розвитку Китаю хоча і забезпечувала високі темпи росту, проте завдавала нищівного впливу на довкілля та здоров'я громадян. Крім того, протягом років реформування Китай накопичив значні обсяги виробничих потужностей, використовувати які сьогодні в повному обсязі є недоцільним та малоефективним. У сучасних умовах, коли основними тенденціями економічного розвитку в світі є інновації, матеріальні та енергетично ефективні технології, китайське керівництво також обрало модель розвитку, що базується на засадах інновацій та наукового прогресу. У зв'язку з цим Китай хоча і надалі потребуватиме імпорту ресурсів, проте з кожним роком попит на них може поступово знижуватися. Крім того, акцентування розвитку на основі внутрішнього ринку впливатиме на зростання доходів громадян Китаю, що в свою чергу впливатиме на продуктивність праці, а зрештою, і на потребу пошуку дешевшої робочої сили, джерелом якої гіпотетично може стати Африка.

Враховуючи перспективи розвитку як Китаю, так і Африки, необхідність запровадження нової моделі співпраці Китаю з африканськими країнами виглядає доцільною та перспективною [5]. Китай вже готовий до нової участі в рамках запропонованої моделі, чого не можна повною мірою сказати відносно африканських країн. Основною проблемою для розвитку останніх і надалі залишається низька кваліфікація робочої сили. Чи зможе африканське населення швидко адаптуватись до нових умов роботи та співпраці, покаже час.

Однак сама ідея трансформування моделі відносин Китаю з Африкою «від одержувача до партнера» виглядає привабливою.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА Й ЛІТЕРАТУРА:

1. Huafei Q. Contemporary Chinese Foreign Affairs and International Relations / Q.Huafei. – Beijing: Current Affairs Press, 2012. – 428 p.
2. Ni Yanshuo. In search of synergy / Yanshuo Ni / Beijing Review. – 2015. – VOL.58 N51, December 17. – P.16-17.
3. Си Дзиньпин. О государственном управлении / Дзиньпин Си – Пекин: Международное издательство, 2014. – 624 с.
4. Олійник О.М. Співставчий аналіз параметрів зовнішньополітичної діяльності США і КНР в постбіполярну добу: принципи, цілі, досягнення / Глобальна периферія в XXI ст.: засади, закономірності та умови цивілізаційного ренесансу. Збірник наукових праць / За загальною редакцією д.і.н., проф. Гури В.К. // Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України». – К.: LAT&R, 2014. – 390 с.
5. Ding Ying. From giver to partner / Ying Ging // Beijing Review. – 2014. – VOL.57 N20, May 15. – P.14-17.